

Alfou a omegou je výchova a vzdelávanie

Ústava SR zaručuje každému občanovi právo nielen na včasné a úplne informácie o stave životného prostredia, ale aj právo na zdravé životné prostredie. V tejto súvislosti vystupuje do popredia nezastupiteľná úloha environmentálnej výchovy a vzdelávania, pretože práve ono pomáha pochopiť vzťahy medzi človekom, jeho výtvormi a prírodou. A nejde len o pochopenie týchto vzťahov. Dôležité je získané poznatky a skúsenosti uplatňovať v praktickom živote: politickom, pracovnom, súkromnom, spoločenskom.

Na realizáciu tohto cieľa vypracovalo Ministerstvo životného prostredia SR v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia *Koncepciu environmentálnej výchovy a vzdelávania*, ktorá by mala byť základným prvkom systému a zároveň stanovila zámery environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu, ako aj opatrenia na zvýšenie jej účinnosti. Vytvorenie takéhoto uceleného systému environmentálnej výchovy a vzdelávania je významným predpokladom rozvoja spoločnosti v intenciách *trvalej udržateľnosti*.

Formovanie environmentálneho povedomia všetkých vrstiev spoločnosti predpokladá množstvo diferencovaných vzdelávacích a výchovných aktivít s rôznym časovým horizontom. Vzdelávanie musí obsiahnuť všetkých ľudí bez výnimky, každú sociálnu a vekovú skupinu a v neposlednom rade celú škálu odborníkov zo všetkých hospodárskych aktivít.

V systéme vzdelávania sa poznatky o životnom prostredí a jeho ekologických základoch musia sprístupňovať postupne, systémovo podľa jednotlivých stupňov vzdelávania od predškolských, cez základné a stredné až po vysokoškolské, nevynímajúc nadstavbové doktorské, a tiež univerzity tretieho veku. Nezastupiteľné miesto v procese environmentálnej výchovy a vzde-

lávania patrí Ministerstvu životného prostredia SR a jeho odborným inštitúciám akými sú Slovenská agentúra životného prostredia, Štátna ochrana prírody, Správa národných parkov SR, Správa slovenských jaskýň, Slovenské múzeum prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši, Geologická služba SR, Slovenský hydrometeorologický ústav, Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici či Zoologická záhrada v Bojniciach. Cieľom ministerstva je zabezpečiť dostatočnú diverzitu činností a aktívne plniť úlohy environmentálnej výchovy, vyplývajúce z uznesení vlády SR a týkajúce sa celoživotného vzdelávania, deťmi a mládežou počnúc až po komunikáciu s verejnosťou. Ministerstvo životného prostredia plní zároveň za Slovensko sprostredkovateľ a na konštituujucej sa európskej scéne environmentálneho vzdelávania a výchovy, ktorá sa hlási už k novej *teoreticko-metodologickej oblasti výchovy a vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju*.

Aktivity environmentálnej výchovy a vzdelávania majú už v spomínaných odborných organizáciách rezortu pôsobnosť celoslovenskú, regionálnu i lokálnu v zmysle platnej *Koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania*. Obsahovo pokrývajú problematiku *celoživotného vzdelávania v životnom prostredí*. Prostredníctvom informačných stredísk, knižníc či počítačových sieťových databáz poskytujú odborníkom, školám a širokej verejnosti potrebné informácie týkajúce sa ochrany prírody, jednotlivých zložiek životného prostredia atď. Hlavným nástrojom ich činností sú v prvom rade úlohy programového a projektového charakteru, vrátane koncepcijnej činnosti, vychádzajúce z *cieľov formovania environmentálneho vedomia obyvateľov Slovenskej republiky*. V tomto smere je najagilnejšia Slovenská agentúra životného prostredia, ktorá už od svojho vzniku v roku 1993 aktívne pripravuje a programovo zabezpečuje aktivity, ktoré sledujú práve tento cieľ. Environmentálnu výchovu zabezpečuje na dvoch úrovniach. Predovšetkým organizovaním medzinárodných a celoslovenských seminárov, sympózií, konferencií, kolokvií, špeciálnych vzdelávacích kurzov, výstav a festivalov. Verejnosti zaiste netreba zvlášť predstavovať Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí ENVIROFILM, ktorý každoročne sprevádza široké spektrum odborných sprievodných podujatí, prebiehajúcich počas festivalu v Banskej Bystrici, Zvolene a v Banskej Štiavnici. Priame vzdelávanie učiteľov, žiakov a študentov na všetkých úrovniach realizuje Slovenská agentúra životného prostredia zase prostredníctvom svojich odborných pracovísk a deviatich stredísk environmentálnej výchovy a vzdelávania, rozmiestnených po regiónoch. Využíva k tomu didaktické učebne, špecializované knižnice, environmentálnu videotéku a zázemie kvalitných odborných pracovníkov.

Úsilím nášho rezortu životného prostredia je prostredníctvom environmentálnej výchovy a vzdelávania vlastných zamestnancov a zamestnancov miestnej štátnej správy, ako aj praktickým uplatňovaním zásad environmentálnej politiky v štátnej správe a samospráve do-

siahnuť zvýšenie dôvery občanov k verejným inštitúciám. Sme presvedčení, že pravidelná a objektívna informovanosť obyvateľstva o stave životného prostredia je základný predpoklad nielen pre získavanie tejto dôvery, ale aj pre zvyšovanie jeho environmentálneho vedomia a najmä jeho uvedomelé a ciele aktivít v prospech životného prostredia obcí, miest a krajov. To je však stále nedostačujúce. Stav životného prostredia nie je vecou len rezortu životného prostredia, musí sa stať celospoločenským, prierezovým, nadodvetvovým záujmom. Environmentálna politika štátu vychádza z pragmatického chápania životného prostredia ako stavu krajiny, v ktorej sa realizuje činnosť všetkých odvetví súčasne, a ktoré v danom priestore a čase navzájom vplyvajú na stav krajiny, zdravie obyvateľstva a aj na ostatné ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja. Environmentálne princípy je preto potrebné zakomponovať do každého odvetvia. Ak vychádzame z faktu, že predovšetkým ekonomika, najmä priemysel, životné prostredie devastuje, logicky z toho vyplýva, že environmentálne vedomie si musia osvojiť predovšetkým odborní pracovníci jednotlivých odvetví. Preto je dôležité, aby zásady a princípy ekologického myslenia a konania aplikovali v praxi aj oni.

Okrem už spomínaných školských či odborných foriem poskytovania environmentálnych informácií zohrávajú osobitnú úlohu masovokomunikačné prostriedky. Žiaľ, programy a články s environmentálnym zameraním nepatria medzi prioritné a málo sa zaoberajú skutočnou podstatou jestvujúcich problémov, i keď neraz im nemožno uprieť ich aktuálnosť. Pritom všetci dobre vieme, aký silný a nezastupiteľný nástroj formovania vedomia obyvateľstva „držia“ v rukách práve médiá. Systematickým, fundovaným a objektívnym informovaním by mohli podstatne výraznejšie napomôcť k vytváraniu pozitívneho vzťahu občanov k životnému prostrediu.

Faktom zostáva, že jedine sústredené, spoločné úsilie odborníkov zo všetkých sfér nášho hospodárstva, ako aj verejnosti, v spolupráci s environmentalistami je schopné zabrániť nežiadúcej degradácii prostredia, v ktorom žijeme, vplyvať na kvalitu nášho života a zdravia a zabezpečiť tak dôstojné a životodarné podmienky *aj pre budúce generácie*. Záverom by som len zopakoval, že v procese smerovania k trvalej udržateľnosti má environmentálne vzdelávanie absolútne prioritné postavenie. *Zvýšenie ekologickej uvedomelosti je jednou z nevyhnutných potrieb štátu a súčasne podmienkou, ktorá zabezpečuje, tak ako iným krajinám, aj Slovensku, opodstatnené miesto v zjednotenej Európe.*

László Miklós
minister životného prostredia SR